

10. ledna 2020 7:00

## Nadáváme na dávky, přitom miliardy mizí v nejasných dotacích a daňových slevách, říká sociolog



Sociolog Daniel Prokop. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

**Máme tendenci jevy s komplikovaným pozadím přisoudit národní povaze. To pak zabraňuje jejich řešení, říká sociolog Daniel Prokop. V těchto dnech mu vychází kniha Slepé skvrny s podtitulem O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách společnosti. O kterých tématech se podle něj málo píše a proč bychom měli začít vést debatu o zdanění práce?**

**Žijeme v nejsvobodnější a ekonomicky nejúspěšnější době?**

V případě Česka a ekonomiky to myslím platí. Například počet lidí, kteří si nemohou dovolit nenadálý výdaj okolo deseti tisíc korun, klesl za poslední roky z 42 % na nějakých 24 %. Stejně klesá počet lidí, kteří si nemohou dovolit ani týdenní dovolenou. Takže ekonomicky úspěšné době v tom slova smyslu, že stoupají příjmy velké části populace.

**Ptáme se proto, že to zmiňoval premiér Babiš v novoročním projevu. Ale podle vaší knihy to vypadá, že ten obrázek bude trochu komplikovanější. Proč?**

Můj pohled na věc vychází z motta mé knížky, které jsem převzal od britské ekonomky Kate Raworthové: *Nebud' optimista, pokud tě to uklidňuje. Nebud' pesimista, pokud tě to nutí rezignovat.* Myslím, že jsme se v minulosti pozitivními čísly o chudobě často moc uklidňovali. I Andrej Babiš v tom projevu citoval údaj o relativní chudobě, podle nějž máme nejméně chudých v Evropě. Pointa toho ukazatele ale je, že německý a holandský chudý má reálné příjmy na úrovni českého středněpříjmového člověka.

A myslím si, že pokud se zaměříme jen na pozitiva, často se nezaměříme na to důležité. Například že jsme nedokázali během období hospodářského růstu provést reformu sociálního systému a další strukturální změny.

Také nemám rád ta srovnání s tím, kdo je na tom hůře a jak bylo za komunismu. Když si vaše dítě vymkne kotník, nevysvětľujete mu, že jiné děti mají kotníky taky zlomené. Srovnání s horšími uklidňuje ty, kteří chudobou a sociálními problémy netrpí, a nepomáhá těm, kdo trpí.

### **Ve kterých oblastech tedy leží před Českou republikou největší riziko?**

Zprvė v malé konvergenci regionů, ať už v otázce chudoby, rozšíření exekucí, nebo výsledků vzdělávání. Kraje jako Karlovarský a Ústecký se dál oddělují od zbytku. V Moravskoslezském se sice dá hovořit o lepším rozvoji, ale celkově jsme k řešení tohoto problému léta konjunktury rozhodně nevyužili. Navíc existují i vnitřní periferie – části krajů, které jsou hůře dostupné a doplácějí na stagnaci infrastruktury.

Zadruhé v systému vzdělávání, který pořád reprodukuje nerovnosti. Ve chvíli, kdy máme v některých krajích 17 % žáků, kteří nedokončí střední školu ani učiliště, to není žádný humanistický apel, ale varování. V místech jako Litvínov, Bílina, ale i Tachov, Jaroměř či Stříbro čtrnáct a více procent dětí nedokončí ani devět tříd základní školy.

Což vytváří velký problém do budoucnosti. Teď máme dvouprocentní nezaměstnanost, ale tyhle děti budou na pracovním trhu dalších čtyřicet let a jejich (ne)uplatnitelnost může představovat velký problém.

Zatřetí je to nedůvěra v právní stát, která souvisí s exekucemi a dalšími problémy. Vznik exekucí u spotřebních půjček se asi částečně vyřešit podařilo, ale do oddlužení vstupuje tak málo lidí, že bychom beznadějně případy řešili dalších patnáct let.

### **V knize zmiňujete, že o těchto a dalších problémech chcete psát proto, že „ve vřavě kulturní války nejsou slyšet“. O kterém z problémů, které v knize popisujete, by se mělo mluvit víc?**

Mezi málo medializované důležité problémy patří debata o tom, kde jsou zbytečné výdaje českého státu. Nadáváme na sociální dávky, ale v těch rozdáváme historicky minimální částky a celkové vládní sociální výdaje jsou podprůměrné. Naopak vydáváme desítky miliard v nejasných dotacích, neefektivních podporách spoření nebo selektivních daňových slevách.

Pak se také málo debatuje o neschopnosti českého sociálního systému pomoci lidem včas a zachytit ty, kteří teprve „začínají propadávat“. Sociální systém není dost prosítovaný a pomáhá pozdě, a tím vytváří velké neviditelné náklady.

Dáváme miliardy na kojenecké ústavy, kde pobyt stojí až šedesát tisíc měsíčně, a šetříme na řádově levnější prevenci. To samé platí u ztrát bydlení – řadě samoživitelek, které končí v azylových domech za 25 tisíc měsíčně, by pomohla jednorázová pomoc se splacením nájemní kauce.

## **„Biologizace“ selhání**

### **Když vezmete tuhle situaci, jsme připraveni na to, až se ekonomický cyklus otočí? Jsme připraveni na další krizi?**

Co se týče příjmů obyvatel, tak asi lépe než v roce 2009 – už jsem zmiňoval klesající procento lidí, kteří si nemůžou dovolit nenadálý výdaj. Ale právě co se týče regionálních nerovností, vzdělávacího systému a sociálního systému, rozhodně připraveni nejsme.

Máme navíc stále větší počet důchodců a služby pro ně v některých krajích zaostávají. Navíc kvůli rozšíření exekucí v generaci padesátníků brzy přijde do důchodu část lidí, která bude velmi chudá. Na tahle rizika se v době růstu musíme připravovat.

### **Proč nejsme schopni v téhle debatě mít i prvky solidarity nebo přemýšlení v širším kontextu, že je potřeba pomáhat lidem ať už z humanistických, ale i pragmatických důvodů?**

Vynechávat při debatě pragmatický aspekt je velká chyba. Když část hejtmanů prosazovala cut-off skóre (*minimální hranice úspěšnosti v přijímačkách na SŠ, pozn. red.*), postavil se proti tomu mimo jiné i Svaz průmyslu a obchodu právě proto, že věděli, že vyřadit velkou část lidí z kvalitního středního vzdělávání není ekonomicky perspektivní. U všech nerovností, které jsem zmiňoval, by se měly více popsat právě tyto pragmatické aspekty. Vezměte si třeba příklad předškolní vzdělávání, které je v Česku extrémně podfinancované.

Podle amerického ekonoma Jamese Heckmana mají investice do dobrého předškolního vzdělávání znevýhodněných dětí návratnost až deset procent ročně. Jeden investovaný dolar se vám v životě člověka vrátí sedmkrát až desetkrát, protože je méně nezaměstnaný, nemocný, páchá méně trestných činů a podobně. Samozřejmě záleží také na kvalitě té školky, jak brzo do ní dítě dostanete, ale jsou tam obrovské ušetřené sociální náklady. Z těchto intervencí má nakonec velký prospěch průmysl, celý region a podobně. Tohle se málo akcentuje.

### **Proč tímhle víc neargumentují čeští politici?**

Asi jim chybí data a možná máme dluh i my jako experti. Velká část našich debat se zaměřovala na hodnotové pozadí celé věci a málo se řešila pragmatická část

problému. Navíc politici uvažují v horizontu čtyř let a ušetřené náklady se jich už nemusí týkat. Taky je to těžké běžné populaci vysvětlit.

Z výzkumů víme, že finanční návratnost pro lidi jako jasný argument ne vždy funguje. Přínosy jako méně vyplacených sociálních dávek, menší nezaměstnanost, vzdělanější a koheznější společnost, která méně volí extremisty, jsou velmi vzdálené. Ale náklady, které k tomu vedou, vypadají velmi konkrétně.

### **Pomohlo by tedy, kdyby experti tyhle problémy víc rámovali přes efektivitu?**

Určitě. Další zdroj naší pasivity ale může být také sebepotvrzující cyklus. Na straně systému a většinové společnosti i znevýhodněných a diskriminovaných. Jeden experiment CERGE ukázal, že jako pracující středoškolák máte výrazně menší šanci být pozván na pracovní pohovor či prohlídku bytu, když máte v životopisu napsáno Horváth místo Hájek. Posuzování podle skupinové charakteristiky vás pak může vést k úvaze, že vzdělání pro vás stejně nebude hrát roli.

Z hlediska většinové populace pak možná dochází k tomu, co Stanislav Štech popisuje jako „biologizaci“ selhání. Investice do romských dětí z vyloučených lokalit a dětí chudých a méně vzdělaných rodičů prý nemá smysl, protože jejich neúspěch je biologicky daný, mají to prý v genech.

### **Proč ale ve státech jako Finsko nebo Estonsko sociální původ dětí ve vzdělávání hraje menší roli?**

No protože více investují do školek, podpory dětí od školních psychologů či speciálních pedagogů a hlídají kvalitu všech škol, místo aby děti roztřídili podle aspirací rodičů. Navíc v případě romských dětí máme stále osmdesát škol, kam chodí převážně Romové, a dalších šedesát, kde jich je více než třetina. Studují tu tisíce romských dětí, které jsou vyřazeny z hlavního proudu vzdělání. A většinou to není přirozený důsledek toho, že by v dané lokalitě žilo tolik Romů. Tyto školy existují v Praze a řadě větších měst.

Kvůli systému, který dovoluje malou mobilitu, pak ztrácíte příklady lidí ze znevýhodněných oblastí, kteří se dostanou o patro výš a fungují jako motivace pro ostatní. A pro majoritní společnost pak nemáte příběhy, které by ukázaly, že „biologizace“ problému je chybná.

Proto se taky pragmatická debata o těchto problémech u nás moc nedaří. Když dovolíte tak malou mobilitu a tak velké nerovnosti ve vzdělávání, ztrácíte příklady toho, že to funguje.

## **Daně v Česku nesnižují chudobu**

**Jde tedy debata o chudobě a nerovnostech v České republice i za novinové titulky? Sám říkáte, že jsme konjunkturu z hlediska těch chudších regionů nevyužili.**

Abychom nebyli jen negativní, v exekucích se mnohé povedlo zlepšit, ačkoliv je před námi ještě hodně dalších kroků. Zvýšení minimální mzdy se neprojevuje do nezaměstnanosti – což ostatně ani ze zahraničních analýz nešlo čekat. Chudoba důchodců poklesla díky valorizaci penzí.

Celkově mi ale přijde, že levicové strany jako ČSSD a hnutí ANO, které by reformy měly táhnout, jsou v zajetí těžkotonážních přístupů. Neumí dělat selektivní programy na podporu mobility a předškolního vzdělávání nebo cíleně podpořit některé z regionů.

Taky nevím, proč třeba ČSSD viditelně nepropaguje snížení zdanění práce a zvýšení některých jiných daní. Jeden z největších bloků v Česku je, že daně nesnižují chudobu. Na to ukazují už studie IDEA, není to jen levicová myšlenka. A redistributivní efekt dost možná klesá.

Příjmové daně jsou sice částečně progresivní kvůli slevě na poplatníka. Jenže sleva na poplatníka stagnuje a tím, že se zvyšují příjmy, v podstatě neviditelně roste zdanění práce. Přitom pro chudé, nízkopříjmové ta sleva znamená relativně víc. Tím klesá i progresse. Celkově je to myslím absurdní. S novou minimální mzdou 14 600 budete platit 900 korun na dani z příjmu.

### **Jak by se to mělo podle vás změnit?**

Rozhodně by šlo zvednout až o 10 000 korun slevu na poplatníka. Sníží se zdanění práce, nízkopříjmoví by neplatili skoro nic – už tak dost odvedou na odvodech –, a tím se i progresse trochu obnoví.

Diskuse o snížení zdanění práce nám ale úplně chybí. Přitom by to pak podpořilo i české začínající podniky a omezilo úniky do švarcsystému. Samozřejmě by se pak tyhle ztracené miliardy musely ušetřit či danit jinde. Ale levice se k diskusi o jiných typech daní, jako například z majetku, nemovitostí a dalších, neumí přihlásit.

### **A proč se to ČSSD nedaří?**

To nevím. Možná se bojí, že zdanění nemovitostí bude nepopulární, protože je vlastní i důchodci. Muselo by být nějak progresivní. Možná je tam i jistá „path dependency“ – následujete, co vám vykolíkovala předchozí cesta. ČSSD žije vždy tak tři roky v tématech minulosti. Ještě v roce 2015 i 2016 řešili pobídky pro zahraniční firmy, i když už nezaměstnanost nebyla téma a řešila se výše platů.

Teď zase místo úpravy zdanění minimální mzdy pořád řeší jen její zvyšování, jakkoli je správné. A středoprává opozice v tomto také moc nenabízí. Může to být znovu Andrej Babiš, kdo to pochopí jako první a půjde s programem změny zdanění práce do příštích voleb.

**Taky jste v knize zmiňoval, že stoupá počet lidí, kteří si myslí, že platí příliš velké daně, a nevěří státu.**

Nevím, zda to stoupá, ale ve výzkumu, který jsme před pár lety připravili pro Glopolis, lidé odhadovali, že 38 % vybraných daní a odvodů se ztratí v korupci při veřejných zakázkách. Což je šokující nadhodnocení. Více nadhodnocující lidé také měli negativnější vztah k placení daní. Na téhle nedůvěře nevydělává nikdo.

**Neohrožuje nás do budoucna, že si nedokážeme třeba právě daně spojit s nějakou společenskou smlouvou? Bude stát pak schopný řešit budoucí migrační krizi nebo probíhající klimatickou krizi?**

To je zajímavý aspekt. Teď nám například při výzkumu Rozdělení svobodou vyšlo, že klimatickou krizi považují za problém všechny společenské třídy. Velmi se ale liší v ochotě vzdát se dvou procent svých příjmů na řešení problémů s ní spojených.

Což samozřejmě souvisí mimo jiné s tím, jaké mají zdroje – zda si to mohou dovolit. A jestli mají pocit, že je systém přerozdělování spravedlivý. A tady bych řekl, že jistě spravedlivé rozhořčení cítí nižší střední třída, která pracuje v zaměstnaneckých pozicích, odvádí z práce v Česku velmi vysoké odvody a daně. A často už nečerpá výhody ani sociálního systému.

**Jak se tohle projevuje konkrétně?**

Protože nevalorizujeme životní minimum, podle kterého se počítá nárokovost některých dávek, tak například počet lidí, kteří berou přídavek na děti, klesl z 650 tisíc rodin za ministra financí Janoty na méně než polovinu. Udělali jsme z toho chudinskou dávku.

Měli bychom se zabývat tím, zda skrytě stoupající zdanění práce a omezení reálného rozsahu těchto podpor nevede k vyšší averzi k sociálnímu státu. A k demokratickému státu obecně.

Podle našich výzkumů část obyvatelstva cítí velkou averzi také k postkomunistickému vývoji. Tzv. ohrožená třída, jejíž ekonomický stav neodpovídá tomu, jakého její členové dosáhli vzdělání a jaký mají sociální a lidský kapitál.

**V knize zmiňujete, že konflikt se do budoucna nebude týkat toho, jestli danit více, nebo méně, ale toho, zda se dá danit chytře. Proč si myslíte, že to bude hlavní otázka?**

Protože daně v Česku neplní redistributivní efekt a nezohledňují, že máme sice relativně omezené nerovnosti v příjmech, ale výrazně větší nerovnosti v majetku. Vysoké zdanění práce má negativní vliv na rozvoj podnikání a českého kapitálu.

Může se zdát, že danění je parciální problém, ale má dopad na trh s bydlením, na rozvoj českých firem i na negativní společenský sentiment nižší střední třídy. V souvislosti s pomocí regionům se často skloňuje například vybudování infrastruktury či přesun úřadů, ale právě zvýšení slevy na poplatníka pomůže disproporčně chudým regionům, protože v těchto regionech jsou to „větší peníze“.

## **Nepoučitelný národ?**

**Píšete také o českých autostereotypech, že máme „ohnutý hřbet“ nebo jsme příliš „rovnostářští“. V čem jsou tyto argumenty problematické? A jsou úplně mylné?**

Když dopodrobna zkoumáte například stereotyp o tom, že jsou Češi rovnostáři, zjistíte, že jsme podle mezinárodních průzkumů podprůměrní rovnostáři. V názorech, zda je bydlení lidské právo, zda mají být progresivní daně a nakolik má stát pomáhat chudým. Většinu těchto postojů Češi zastávají spíše podprůměrně.

Jak popisuje sociolog Havelka, cíl kritiky společnosti skrze národní povahu se neustále mění. Třeba Emanuel Chalupný považoval za typicky českou vlastnost neschopnost cokoli dokončit. Jan Patočka říkal: „Podnětem bylo vždy, že nás někde tlačil střevíc.“ Jednoduše, vždycky kritizujeme na celé společnosti to, co vadí konkrétně nám – u části je to „rovnostářství“, některým vadí „ohnutá páteř“.

## **Dá se z průzkumů vyčíst nějaká národní vlastnost?**

Byla by to nejspíš nedůvěra k institucím, ateismus ve smyslu nedůvěry k církvím a potom individualismus – nedostatek solidarity v některých oblastech. To ale jsou všechno spíše rysy typické pro část postkomunistického prostoru, než že by to byla specificky česká národní povaha.

Výzkumy psycholožky Hřebíčkové naznačují, že Češi mají sami o sobě negativnější stereotypy, než o nás mají okolní národy. Dá se tedy říct, že národní povahou Čechů je hledání negativních rysů ve své vlastní národní povaze.

O něco víc se toho dopouští příslušníci vyšších tříd. Říkat, že národ je nepoučitelný, je sportem elit. V tom mi připadá kontraproduktivní diskurz části novinářské obce, která píše o tom, že voliči Andreje Babiše a Miloše Zemana jsou nepoučitelná, autoritářská polovina společnosti.

V tomhle se neshodnu s interpretací, kterou mají novináři od Alexandra Mitrofanova až po Jakuba Patočku. Nereflektují, že třetina voličů hnutí ANO říká, že nemá koho

volit. Babiš má podporu v pěti ze šesti sociálních tříd, jsou mezi nimi i příslušníci zabezpečené střední třídy, kteří nepatří mezi autoritáře.

Ona „druhá polovina“ společnosti je fikcí. Máme tendenci jevy s komplikovaným pozadím přisoudit národní povaze. To pak zabraňuje jejich řešení. Možná proto se nesnaží tyto voliče nikdo oslovit, protože si myslí, že jde o zažrané autoritáře, kteří budou hnutí ANO volit za každou cenu.

### **Má tohle nějaké další projevy?**

Napadá mě ještě mýtus o niterně xenofobním Česku, který se zrodil v debatách o migraci. Přitom když jsme zkoumali, za jakých podmínek by lidé část uprchlíků přijali, jen velmi malá část by je odmítla za jakýchkoli podmínek – kdyby se jednalo o časově omezený azyl, věděli by, že jsou z válečných oblastí, a byly by splněny další podmínky.

Vydávat xenofoby na sociálních sítích za reprezentanty 70 %, kteří měli nějaké obavy, byl omyl. Neustálé řešení xenofobie Čechů možná zabránilo strukturovanější komunikaci o tomhle tématu. V téhle otázce by možná bylo produktivnější psát o českém azylovém systému. Běžný Čech nejspíše o jeho tvrdosti nic neví. A proto má větší obavy, než by musel mít. V tomhle případě se tendence převádění jevů na sebezpytování národní povahy projevila i u levicových liberálů.

### **Limity levicovosti**

#### **Většina řešení, která ve své knize nabízíte, by se dala označit jako levicová. Proč jsou pro vás právě tato nejatraktivnější?**

Kdybyste si mnou navržené změny sepsal jako programovou nabídku v bodech – snížení zdanění práce, zvýšení zdanění majetku, investice do konvergence regionů, zajištění rovných šancí ve vzdělávání –, dostal byste se k programu, na kterém je na Západě docela shoda levice i pravice. Jen v Česku vypadá levicově, na západ od nás by to tak nebylo.

Myslím si ale, že jsem pravcový v tom, že mi například přijde problematická část dotací, které v Česku vyplácíme dopravním a energetickým firmám. A je pravda, že dotace z Evropské unie byly minimálně v Česku použity s omezenou efektivitou.

Podle mne je ale důležitá sociální koheze a fungování sociálního státu v tom smyslu, aby pomáhal včas a poskytoval rovné šance a kvalitní služby jako vzdělání. Taky mám za to, že určitá míra nerovnosti je kontraproduktivní, protože redukuje mobilitu. Je velmi těžké se dostat v Praze do střední třídy, když mladý člověk i se solidním platem na koupi bytu v širším centru nedosáhne. Omezení mobility pak snižuje motivaci k úspěchu. A tohle v západním slova smyslu nějak extrémně levicové není.



## **Josef Šlerka píše v předmluvě, že se snažíte jako autor pochopit racionalitu vašich názorových oponentů – kdo to je? Jak vypadá v české debatě váš oponent?**

Jeden je autoritativní, populistická část politiků, která se snaží vzbuzovat obavy a rozehrávat kulturní války. Udrží ve společnosti spor běžného lidu a elit. A tím odvádějí pozornost od důležitých témat.

Přijde mi jako chyba, když na toto liberálové přistupují. Opravdu vše, co řekne Zeman nebo Ovčáček, je natolik důležité, abychom kvůli tomu nevnímali, co se děje třeba kolem dostavby Dukovan, rušení financování dětských skupin, nerovností ve vzdělání nebo stavebního zákona?

Ale to, co myslí Šlerka, je, že tyhle politiky neberu jako zlo spadlé z nebe či z Ruska. Populismus – ta snaha mobilizovat běžný lid proti kulturním elitám – je do jisté míry racionální strategie, která reaguje na velkou rozdrobenost elektorátu, který je těžké spojit nějakým programem, proto ho spojujete iluzí společného nepřítele.

### **A ten druhý typ oponenta?**

Přijde mi škoda, že politici, co si v Česku říkají, že jsou pravíkoví, často obhajují selektivní výhody pro vyšší střední třídu, které jsou ale placené z daní všech lidí – různé kontraproduktivní slevy na daních a příspěvky na spoření. Místo toho, aby reálně hledali cestu, kde nahradit snížení danění práce a jaké intervence ve vzdělávání a sociálním systému jsou efektivní.

### **V čem byste svým kritikům dal za pravdu?**

Uznávám kritiku, která by se dala vznést v tom smyslu, že se složitostí systému roste riziko neočekávatelných důsledků. To je relevantní pravíková kritika rizik některých kroků a intervencí v sociálním systému, které bych si představoval. Nicméně třeba změny daňového systému, o kterých tady mluvíme, by komplexitu příliš nezvýšily. Naopak bych řadu výjimek zrušil.

### **V Americe i u nás často kritici některých úspěšných sociálních programů zmiňují, že možná fungují v malém rozsahu, ale nejsou aplikovatelné celostátně, mýlí se?**

Je pravda, že projekt Housing First v Brně zahrnoval také sociální práci, která by v celorepublikovém pojetí nebyla tak jednoduše realizovatelná. Dále pak největší efekty v předškolním vzdělávání měly programy pro stovky dětí. Širší programy naopak měly účinek menší. Natož povinný předškolní rok, který přichází pozdě a míří na celou populaci.

Proto například nesouhlasím s tím, aby program sociálního bydlení byl velmi široký. V návrhu, který existoval za Sobotkovy vlády, by na sociální bydlení mohla dosáhnout asi desetina populace. To by už byl velký program, který necílí na lidi s extrémním problémem s bydlením, ale jedná se o alternativní řešení chudoby. A je otázka, jestli

máte řešit chudobu nabídkou sociálního bydlení, nebo právě snížením daní z práce a daněním majetku.

### **Dá se říct, co by stát v sociální politice dělat neměl?**

Neměl by drazé platit náklady na to, že nedokáže lidem pomoci včas. Neměl by asi prosazovat opatření bez nějaké představy efektivity a dělat z cílených intervencí obrovský paternalistický program, který efektivitu ztratí. Někdo tradiční levici kritizuje za to, že navrhuje věci tak, že v nich lidé přestávají být aktéry a stanou se jen objektem politických opatření. Je nutné i vytvářet podmínky, aby mohly vznikat inovace – k tomu vede třeba nižší danění práce. A doceňovat roli lokálních komunit.

Ukazuje se, že rozšíření exekucí i bez ohledu na socioekonomickou rozvinutost souvisí nějakým způsobem s religiozitou a další občanskou propojeností v daném regionu. Církev a lokální komunity mohou fungovat jako faktor, který zvyšuje sociální kapitál a propojuje lidi ve světě, kde se už s jinou sociální třídou nesetkáte. Bylo by chybou levice neuvědomovat si roli těchto komunit.